

FRONT-LINE

Peter Kolšek

Besede, polne ust

Aleš Šteger: ŠAHOVNICE UR

Mladinska knjiga, Ljubljana 1995 (Zbirka Prvenci)

Zbirko *Šahovnice ur* je navrgel najmlajši generacijski val. Toliko, kot je to za slovensko poezijo knjiga upanja, je obenem eklatanten primer pesništva, ki ga duši breme bližnje tradicije. Natančneje in naravnost: mladi Aleš Šteger nedvomno premore elementarno pesniško silo, a ta sila (ki je nemara tudi sla!) je skoraj v celoti izročena sicer pojemajoči fronti modernistične repetitivnosti. Seveda z vpeljavo distinkcije, ki skuša razločiti nerazločljivo (talent in njegovo manifestacijo), tvegamo očitek o simplifikaciji, toda – gre, prvič, za tip poezije, ki se analitičnemu branju na vso moč upira, in, drugič, za poezijo, pri kateri je hkrati več kot očitno, da si hoče (in zmore) izgresti svoj lastni obraz.

Razumljivo, da si ga išče v tisti smeri, ki je glede na splošno in domačo tradicijo modernizma – ne najmanj frekventna, temveč po eni strani primarna lokacija srečanja pesnika s poezijo in po drugi ponuja največ takih strateških možnosti, ki jih je mogoče osvojiti z invencijo in inovacijo (ne da bi bili vedno v vsem reflektirani). Ta smer je seveda *lingvizem*. Jezik s svojimi proizvodnimi in zlasti konstrukcijskimi zmogljivostmi je nedvomno osrednje prizorišče internega (in tudi intimnega) modernističnega pesnikovanja, gotovo bolj kot metafizična transcendenca ali socialni angažma. Zlasti pa je, kot rečeno, jezik primarno pesnikovo okrožje, pri zelo mladem in senzibilnem pesniku zagotovo tudi fascinantno. Šteger je svoj pesniški načrt, ki je seveda toliko kredibilnejši,

kolikor je "nezavednejši", vpisal že v prvo pesem *Usta*. S tem še ni rečeno, da je pesem programatična, zanesljivo pa je za celotno "šahovnico" paradigmatična.

V prvih dveh verzih beremo: *Zlomila so se ti usta, da so ti besede popadale / Z zdrobljenimi očmi nazaj na jezik*. V zbirki je še nekaj verzov, ki s tako srečno jasnino formulirajo osrednji problem; v tem konkretnem primeru ne le problem Štegrove poetike, ampak modernizma nasploh. Verza namreč, takoj na začetku in definitivno, razglašata specifično razmerje med jezikom (sistemom) in pesniškim Jazom. To razmerje, ki je postavljeno kot izvršena stvar (niti ne kot nekaj, v kar je bil pesnik po usodni nuji vržen), ne izdaja bolečine ali vsaj sence eksistencialne problematičnosti – kot na primer pri mladem Zajcu, pri katerem je bil nov "jezik iz zemlje" pač (začasna) humanistična solucija. Pri Štegru ne gre za neustreznost jezika, ni vprašljiva (ne)moč njegove instrumentalizacije – gre za mnogo več, za *zlomljena usta*, za podroto razmerje med jezikom (usti, ki so tu metonimija) in njegovo pesniško realizacijo (besedo, pesmijo). In sicer v tem smislu, da ne govori pesnik jezika, ampak jezik artikulira njegov pesniški Jaz. Ta položaj je na koncu pesmi jasno izrečen: *Kajti ti več nimaš ust. V vsakem drobcu; // V vsaki črepinji imajo tvoja usta sedaj tebe*. Z rahlo parafrazo: nima fantek kapice, kapica ima fantička! Ali še drugače, v skladu s Štegrovim leksikalnim repertoarjem: niso usta polna besed – besede so polne ust.

Tako je pesniški Jaz docela podvržen konstrukcijskim, pomenotvornim principom jezika in odtegnjen vsakršni lastni substancialnosti, njegova identiteta pa se je znašla pod ingerenco jezika, torej v brezmejni znotrajjezikovni pokrajini. Razumljivo, da je s tem postal pesniški Jaz nekaj docela gibljivega, pretočnega in fluidnega (*reka, voda, zrak, svetloba* so, ne po naključju, temveč v skladu z logiko označevanja osnovne subjektive pozicije, najpogostejše besede te knjige); na vseh štirih se je znašel v tistem položaju, ki pomeni najkonstitutivnejšo razsežnost modernizma. To zgodbo o jeziku kot pesniško legitimni modernistični pustolovščini potrjuje tudi pesem *Zgodba o poeziji*, ki stoji na začetku tretjega razdelka (ta se "ukvarja" s poetološkimi zadevami) in je po vsebini tipično modernističen orfeistični orakelj. Iz njega je po *začetku*, ki je bil *globoka temna reka* in nekakšno predzavestno, a tudi predbožje

stanje pesništva, mogoče razbrati tole samospraševanje pesniškega subjekta: *Si postal spanec, ki si ga sanjal? Spanec / O ustih, ki so porezale jezik, porezale ustnice, / Da bi rodile govorico porezanih oči: govor brez sebe.* – *Govor brez sebe* je seveda poezija z eliminiranim, natančneje, brezsubstancialnim in fluidnim pesniškim subjektom, ki se je v celoti izročil jeziku. To je poezija *zlomljenih ust*, ki – glede na "prostovoljno" odsotnost kreativnega Jaza – govorijo zlomljene ali porezane besede. Stihija avtonomne jezikovne mase. Neskončna širjava modernistične poljubnosti; kakor na primer naslov pričujoče zbirke.

Od tod je razgled po *Šahovnicah ur* mogoč na več strani. Nobena ni taka, da bi blazno podžigala bralske afinitete, toda rečeno je bilo, da izkazuje zbirka pesnikov nesporni talent. A kako ga prepoznati na tem – načeloma – nepreglednem poligonu semantičnih konstrukcij, asociacij, praznih intelektualističnih in "metafizičnih" aluzij, govorjenj *brez sebe* in "po sebi" (vse to pozna in zna tudi Šteger) – in podprtih s tipičnimi formalno-stilnimi demontažami sintakse, iz česar rase prav tako tipična ljubezen do "inovativnih" oblik hipotakse? In to na ozadju bogate modernistične domače in tuje tradicije (Šalamun, Celan)?

Šteger je, zlasti v območju tiste semantike, ki jo lahko prepoznamo za klasično ljubezensko, vendarle zmogel koncentracijo, v kateri je zadržal "sled sence zarje" – eksistencialnih dražljajev, vzgibov in namigov, obrisov in sugestij. To je natanko tista modernistična pesniška substanca, zaradi katere bodo špice te poezije navsezadnje preživele. Pesmi v drugem razdelku so zanesljivo sugestivni pesniški dosežek, v katerem je morda zametek velike poezije. O njej zdaj previdno molčimo! A povejmo, da je Šteger s svežino in slutljivostjo, kakršna je pogosto dana le zelo mladim pesnikom, iz posušenega slovenskega modernizma, ki je očitno brez večje škode preživel tudi postmodernizem, iztisnil kaplje, ki so se zdele že zdavnaj poslednje. Zato ga je bilo seveda treba nagraditi in ga v hipu razglasiti, kot malo pred njim Uroša Zupana, za velikega pesnika.